

Richter munkatársak tudományos közleményei XI.

1. Ács Péter, Müller Ernő, Czira Gábor, Mahó Sándor, Perreira Mariette, Kollár

László:

Facile synthesis of 12-carboxamido-11-spirostenes via palladium-catalyzed carbonylation reactions

Steroids, 71, 875-879 (2006)

A szerzők 12-karboxamido- és 11-spirosztén származékokat állítottak elő enyhe körülmények között a megfelelő 17-jód-11-én származékokból palládium-katalizált karbonilezési reakcióval. A jód-alkén származékokat 12-ketoszteroidok (hekogenin) hidarazonná való alakítása és ennek bázis jelenlétében jóddal való kezelése útján állították elő.

2. Bényei Gyula, Jalsovszky István, Demus Dietrich, Prasad Krishna, Rao Shankar, Vajda Anikó, Jákli Antal, Fodor-Csorba Katalin:

First liquid crystalline cuneane-caged derivatives: a structure-property relationship study

Liquid Crystals, 33, 689-696 (2006)

A szerzők először számolnak be eddig még nem ismert kuneánvázat tartalmazó három vegyületcsaládról, melyek kubánvázis folyadékkristály molekulák izomerizációja útján is előállíthatók és ugyancsak folyadékkristály tulajdonságokkal rendelkeznek. Optikai polarizációs mikroszkóppal, DSC-vel és röntgen diffrakcióval vizsgálták e vegyületek mezofázisait és fázisátalakulásait.

3. Borbás Tímea, Jun Zhang, Matt A. Cerny, Likó István, John R. Cashman:

Investigation of structure and function of a catalytically efficient variant of the human flavin-containing monooxygenase form 3

Drug Metab. Disp., 34, 1995-2002 (2006)

A szerzők biokémiai módszerekkel és homológia modellezéssel vizsgálták a gyógyszermetabolizmusban részt vevő flavin-monooxygenáz enzimek 360. pozíciójában irányított mutációval létrehozott, természetben is előforduló variánsait. Megállapították, hogy a 360-as pozícióban elhelyezkedő aminosav meghatározó szerepet játszik az enzim hőstabilitásában, aktivitásában és a FAD kötésében. A variánsok többsége a vad típusú enzimhez képest kisebb, míg a 360Pro variáns nagyobb hőstabilitást és enzimaktivitást mutatott.

**4. Borbás Tímea, Benko Bernadett, Dalmadi Balázs, Szabó Imola, Tihanyi Károly:
Insulin in flavin-containing monooxygenase regulation. Flavin-containing
monooxygenase and cytochrome P450 activities in experimental diabetes.
Eur. J. Pharm. Sci., **28**, 51-8 (2006)**

Kísérletesen kialakított diabeteszben a metabolizmusban jelentős szereppel bíró hepatikus FMO1 és intesztinális CYP3A aktivitások jelentősen megváltoznak. A megváltozott paraméterek inzulin kezelés hatására normalizálódnak illetve a normálhoz közelítenek. Az aktuális hepatikus FMO és intesztinális CYP3A aktivitások korrelálnak a vér glükóz koncentrációjával. Az inzulin csak diabeteszes állatban van hatással az FMO és CYP aktivitására, egészséges állatokban nem. Az inzulin gén expressziót szabályozó faktornak bizonyult diabéteszben.

5. Boros Éva, Bertha Ferenc, Czira Gábor, Feller Antal, Fetter József, Kajtár-Peredy Mária, Simig Gyula:

**Regioselective Reactions of Mesyloxymethylazetidines with Nucleophiles
I. Cleavage of the Azetidinone Ring, Azetidinone-aziridine Ring
Transformations**

J. Heterocyclic Chem., **43**, 87-94 (2006)

A szerzők 4-meziloxometil-azetidin-2-on származékok különböző nukleofil reagensekkel megvalósított reakcióit vizsgálták. A szubsztrátokat szekunder aminokkal reagáltatva a várt (N,N-diszubsztituált aminometil)-azetidin-2-on származékokat izoláltak jó termeléssel. Nukleofilként nátrium-metoxidot és ammóniát alkalmazva a laktám gyűrű felnyílt, és helyettesített aziridin származékok képződését tapasztalták. A gyűrűtranszformációval képződő termékek potenciális karboxipeptidáz A inhibitorok.

6. Boros Éva, Bertha Ferenc, Czira Gábor, Feller Antal, Fetter József, Kajtár-Peredy Mária, Simig Gyula:

**Synthesis of Aminomethylazetidines. Regioselective Reactions of
Mesyloxymethylazetidines with Nucleophiles II.**

J. Heterocyclic Chem., **43**, 371-388 (2006)

A szerzők két szintézisutat fejlesztettek ki helyettesített 2-aminometil-azetidin származékok előállítására. 4-Meziloximetil-azetidinon származékokat regioszelektíven szekunder aminokkal reagáltattak, majd az azetidinon gyűrűt azetidinné redukálták. Az 1-aril-4-oxo-

azetidín-2-karboxiamidok Lewis-sav mellett történő redukciója a várt azetidinek mellett királis tetrahidro-kinolinokat is szolgáltatottak.

7. Bölskey Hedvig:

Ergot Alkaloids and their Synthetic Derivatives, 108-131 oldal

Ibogamine/Catharanthine-type Indole Alkaloids Parts I, II, 38-48, 49-70 oldal

Vinblastin-type Indole-Indoline Alkaloids and their Derivatives, 71-107 oldal

Fejezetek V.G. Kartsev (szerk.): *Selected Methods for Synthesis and Modification of Heterocyclic Compounds, Volume 4, The Chemistry and Biological Activity of Natural Indole Systems, Part 1* InterBioScreen Ltd. Moscow (2005) című könyvében.

8. Bölskei Hedvig, Tarnawa István, Kocsis Pál:

Voltage gated sodium channel blockers 2001-2006: an overview

***Med. Chem. Res.*, 15, 39-41(2007)**

A cikk a Current Trends in Drug Discovery Research Symposiumon (2007. február 17-21. Lucknow, India) elhangzott plenáris előadásnak a rövid kivonata. Ebben a szerzők a kémiai szerkezetnek, illetve a terápiás területnek megfelelően ismertették a jelenleg forgalomban levő, illetve a fejlesztés alatt álló nátrium csatorna modulátorokat, a szabadalmi helyzetet, a fejlesztés fő irányait, az alcsatorna szelektív illetve az állapotfüggő hatású blokkolókat.

9. Deák Katalin, Takács-Novák Krisztina, Tihanyi Károly, Noszál Béla:

Physico-chemical profiling of antidepressive sertraline: Solubility, ionisation, Lipophilicity

***Me.I Chem.*, 2, 385-389 (2006)**

A sertralin modell értékű gyógyszer: agyi koncentrációja kb. 40-szer magasabb a plazma koncentrációjánál kísérleti állatban. A vér/agy gáton át történő rendkívül jó penetrációs képességét valószínűleg a poláros interakciókra való hajlamának hiányával magyarázhatjuk, amit alátámaszt az a tény, hogy oktanolban és ciklohexánban mért megoszlási hányadosa egyenlő. ($\Delta \log P = \log P_{\text{oct}} - \log P_{\text{ch}} = 0$)

10. Evgenov, O. V., C. J. Busch, N.V. Evgenov, R. Liu, B. Petersen, G. E. Falkowski Pethő Beáta, Vas Ádám, K. D. Bloch, W. M. Zapol, F. Ichinose:

Inhibition of phosphodiesterase 1 augments the pulmonary vasodilator response to inhaled nitric oxide in awake lambs with acute pulmonary hypertension

J. Am. Physiol. Lung Cell Mol. Physiol. **209**, L723-L729 (2006)

A szerzők a heveny pulmonális hypertonia báránymodelljén tanulmányozták az NO és a specifikus foszfodiészteráz 1 (PDE1) gátló vinpocetine hatását valamint a PDE1 izoenzimek expresszióját. A PDE1 izoenzimek jól kimutathatók voltak a bárány pulmonális érfalban. A vinpocetine intravénás infúziós adása önmagában nem gyakorolt hatást a pulmonális vérnyomásra, míg az inhalált NO csökkentette azt. Az NO inhalációt követően adva azonban a vinpocetin tovább fokozta a pulmonális értágulást és következményes tenziócsökkenést valamint a transzpulmonális cGMP szint emelkedést anélkül, hogy a szisztémás keringést befolyásolta volna. A szerzők először mutatták ki, hogy a PDE1 szelektív gátlása fokozza az inhalált NO terápiás hatását a pulmonális hypertonia báránymodellén.

11. Farkas Attila, Acsai Károly, Tóth András, Dézsi László, Orosz Szabolcs, Forster Tamás, Csanády Miklós, Papp Gyula, Varró András, Farkas András:

Importance of extracardiac α_1 -adrenoceptor stimulation in assisting dofetilide to induce torsade de pointes in rabbit hearts

Eur. J. Pharmacol., **537**, 118-125 (2006)

A szerzők Langendorff szerint perfundált nyúlshíven intra- ill. extrakardiális α_1 -adrenoceptor stimuláció szerepét vizsgálták dofetilide (a reporalizációs időt megnyújtó szer) által indukált torsade de pointes aritmia kialakulásában. Sem a kamrafal tartós mechnikai ingerrel aktivált feszülése, sem a kamrai α_1 -adrenoceptorok methoxamine (100 nM) általi stimulációja, illetve a kettő kombinációja sem segítette dofetilide (100nM) aritmogén hatását. Az eredmények arra utalnak, hogy a dofetilide-indukálta torsade de pointes kialakulását extrakardiális α_1 -adrenoceptorok ingerületbe jutása segíti elő.

12. Farkas Sándor:

Silperisone: A centrally acting muscle relaxant

CNS Drug Reviews, **12**, 218-235 (2006).

A szerző átfogóan összegzi a tolperizon analóg silperizon preklinikai (farmakológiai, farmakokinetikai és toxikológiai) és humán Fázis I vizsgálatának eredményeit. A silperizon egy szilícium tartalmú szerves vegyület, mely a tolperizonhoz (Mydetonhoz) hasonló centrális izomlazító tulajdonságokkal rendelkezik, ugyanakkor mellékhatás profilja és farmakokinetikája – hosszabb hatástartammal és jobb orális hasznosulással – kedvezőbbek.

A hatásmechanizmus vizsgálatok szerint a silperizon kombinált neuronális nátrium- és kalcium-csatorna blokkolással hat a gerincvelői reflexekre. Sajnos a silperizon elbukott a krónikus toxikológiai vizsgálatokon, de példája rámutat nátrium- és kalcium-csatorna blokkolók terápiás alkalmazhatóságára spasztikus kórképek kezelésében.

**13. Horváth Anita, Skoda-Földes Rita, Mahó Sándor, Berente Zoltán, Kollár László:
Facile ring opening of 2,3-epoxy-steroids with aromatic amines in ionic liquids.**

Steroids, 71, 706-711 (2006)

A szerzők vizsgálták a szteroid epoxidok nukleofil addíciós reakcióit anilinnel ionfolyadékokban. Míg alifás aminovegyületekkel az addíció problémamentesen végrehajtható, aromás aminovegyületek hasonló reakciói szinte megoldhatatlan feladatot jelentenek. A munka elemzi az egyes ionfolyadékok alkalmasságát, a reakciók sztereo- és regioszelektivitását, valamint egy összehasonlítást nem ionfolyadékban végrehajtott reakcióval.

14. Kalaus György, Tóth Flórián, Greiner István, Kajtár-Peredy Mária, Gömörý Ágnes, Hazai László, Szántay Csaba:

Synthesis of vinca alkaloid and related compounds 103. Recognition of an unexpected reaction and its application in building the aspidospermane skeleton. Simple synthesis of 15beta-hydroxyvincadifformine

Heterocycles, 68, 257-270 (2006)

A szerzők a korábban kidolgozott vázkialakítási stratégia alapján kísérleteket végeztek a címbeli célmolekula kialakítására egy alkalmasan megválasztott benzoát-észterrel. Mivel az így kialakított egyik intermedier instabilnak bizonyult, a stabilabb acetát-észterrel folytatták a további munkát, bízva abban, hogy ezzel a vegyülettel is megoldható majd az alkilezés. Meglepetésükre az acetát-csoport eliminációja is lezajlott. Erre alapozva módosították eredeti elképzelésüket és eljutottak a célként kitűzött alkaloidhoz.

15. Keserű György Miklós, Makara Gergely:

Hit discovery and hit-to-lead approaches

Drug Discovery Today, 11, 741-748 (2006)

A gyógyszerkutató programok kémiai kiindulópontjának azonosítása számos módszerrel megoldható a hagyományos nagy áteresztőképességű teszteléstől (HTS) az affinitásszűrésen keresztül a fragmens alapú és számítógépes megközelítésekig. A szerzők saját és irodalmi

adatok alapján arra a következtetésre jutották, hogy a kémiai kiindulópontok száma és minősége szoros összefüggésben van az azonosításra használt módszerekkel. A cikk összefoglalja az ipari gyógyszerkutatásban a kiindulópont azonosítására alkalmazott módszereket és elemzi ezek teljesítőképességét, illetve korlátait.

A cikket a szerkesztőbizottság 2007 júniusában Editor's Choice levélben promocionálta és a letöltés költségeit átvállalta.

**16. Németh Balázs, Wéber Csaba, Veszprémi Tamás, Gáti Tamás, Demeter Ádám:
Carbon Protonation of 2,4,6-Triaminopyrimidines: Synthesis, NMR Studies,
and Theoretical Calculations**

J. Org. Chem. **71**, 4910-4918 (2006)

A közlemény a 2,4,6-triamino-pirimidin származékok szintézisét és protonálódását tárgyalja. A szerzők meglepő módon az ismert gyűrűs N(1) nitrogénen történő protonálódás mellett a pirimidin gyűrű C(5) szénatomján történő protonálódást figyelték meg NMR spektroszkópiával. Egyes származékoknál a C(5) protonálódás teljes mértékű, stabilis szigma komplexeket eredményezve. Az elméleti számítások (B3LYP/cc-pVDZ) a vizsgált vegyületek kísérletileg megfigyelt protonálódási sajátságaival teljes mértékben összhangban vannak.

17. Polgár Tímea, Keserű György Miklós:

**Ensemble docking into flexible active sites. Critical evaluation of FlexE
against JNK-3 and β -secretase**

J. Chem. Inf. Modeling, **46**, 1795-1805 (2006)

A szerkezet alapú gyógyszertervezés egyik legnagyobb kihívása az indukált illeszkedés, amikor a ligandum kötődésének hatására a receptor konformációja megváltozik. Ez a probléma különösen élesen jelentkezik a szerkezet alapú virtuális szűrés során, ahol a szűrt adatbázisok mérete a konformációváltozás figyelembevételét jelentősen megnehezíti. A FlexE, egy ígéretes módszer e probléma kezelésére, így a módszer teljesítőképességét több flexibilis fehérjecélpont esetén is vizsgáltuk. Vizsgálataik alapján a szerzők megállapították, hogy a módszer csak kis kiterjedésű flexibilis hurkok esetén alkalmazható sikerrel, viszont kiválóan alkalmas kisebb változások, így különböző protonálódási állapotok figyelembevételére.

A cikk 2006 harmadik negyedében az Amerikai Kémiai Társaság nyilvántartása szerint a folyóiratból hatodik leggyakrabban letöltött cikk volt.

18. Pozsgai Imre:

Szupravezető röntgendetektorok

Fizikai Szemle 4, 109-113 (2006)

A szupravezetésen alapuló röntgendetektorok 0,1K hőmérséklet alatt működnek. Egyesítik magukban az energiadiszperzív (EDS) és a hullámhosszdiszperzív röntgenspektrométerek (WDS) jó tulajdonságait, az elemek egyidejű detektálhatóságát és a kitűnő energiafelbontást. A mikrokaloriméter elven működő szupravezető röntgendetektorok mikrokelvin hőmérsékletváltozásokat tudnak mérni ellenállás-változás alapján. A működéshez szükséges alacsony hőmérsékletet mechanikai úton (cseppfolyós nitrogén vagy hélium nélkül), majd ezt követően adiabatikus demagnetizációval állítják elő.

19. Pozsgai Imre:

Mikroszkópia és lokális kémiai analízis

Fizikai Szemle 6, 185-189 (2006)

Összefoglaló jellegű cikk, amely megmutatja, hogy a fény- és elektronmikroszkópia, továbbá a túsugaras mikroszkópia (pl. pásztázó alagútmikroszkópia, atomi erő mikroszkópia stb.) hogyan kapcsolódott össze a lokális kémiai analitikai módszerekkel, mint pl. az elektrondiffrakció, elektron-energiavesztési analízis, infravörös és Raman spektroszkópia.

20. Szabó György, Fischer János, Kis-Varga Ágnes:

Synthesis of the pyrazole isostere of valecoxib

Pharmazie, 61, 522-524 (2006)

A szerzők kereskedelemben beszerezhető deoxibenzoinból kiindulva előállították a 4-(5-metil-3-fenil-1H-pirazol-4-il)-benzol-szulfonamidot. Ez a pirazol izoszter enyhe gyulladáscsökkentő és analgetikus hatást mutatott.

21. Szekeres Mária, Kaley Gábor, Nádasy György, Dézsi László, Koller Ákos:

Nitric oxide modulates the interaction of pressure-induced wall mechanics and myogenic response of rat intramural coronary arterioles

Acta Physiol. Hung., 93, 1-12 (2006)

A szerzők patkány koszorúér arteriolákon vizsgálták az érfal biomechanikai jellemzőinek aktív miogén válasz, és lokális vazodilatátorok általi modulálhatóságát. Az intraluminális nyomás lépcsőzetes emelésére (0-150 Hgmm) az érátmérő kezdetben nőtt, majd 30 Hgmm fölött jelentősen csökkent (miogén válasz), a falfeszülés nőtt, a disztenziabilitás csökkent. A nitrogén monoxid (NO) termelés blokkolása a fenti folyamatokat teljesen, vagy részlegesen

gátolta. Megállapítható, hogy koszorúér arteriolákban a falfeszülést a miogén válasz szabályozza, valamint NO jelenléte nagyobb disztenzibilitás fenntartása révén, kis nyomáson elősegíti a vazodilatációt, ami aktiválja a miogén mechanizmust, illetve a miogén tónus kialakulását.

22. Tóth Flórián, Kalaus György, Greiner István, Kajtár-Peredy Mária, Gömörly Ágnes, Hazai László, Szántay Csaba:

Synthesis of vinca alkaloid and related compounds. Part 105: Efficient convergent synthetic pathway to the ibophyllidine skeleton and synthesis of (±)-19-hydroxy-ibophyllidine and (±)-19-hydroxy-20-epiibophyllidine
Tetrahedron, **62**, 12011-12016 (2006)

A szerzők az általuk kidolgozott és korábban már ismertetett vázkialakítási stratégia alapján egy megfelelően felépített bromo-aldehid kapcsoló komponens felhasználásával kívánták a címbeli alkaloidokat előállítani. Mivel az alkilezés a halogén vegyülettel nem ment végbe, ezért jobb lelépőcsoportot alakítottak ki egy igen érdekes ezüst-tozilátos reagens felhasználásával. Az így kapott intermedierből azután könnyedén eljutottak a kívánt célvegyületekhez.

23. Tóth Flórián, Kalaus György, Greiner István, Kajtár-Peredy Mária, Gömörly Ágnes, Hazai László, Szántay Csaba:

Synthesis of vinca alkaloid and related compounds. Part 106. An efficient convergent synthetic pathway to build up the ibophyllidine skeleton. Total synthesis of (±)-deethylibophyllidine and (±)-14-epi-deethylibophyllidine
Heterocycles, **68**, 2301-2317 (2006)

A szerzők korábbi aszpidospermánváz kialakítására jól bevált stratégiájukat alakították át a legegyszerűbb ibofillidinváz felépítésére. A megfelelően kiválasztott aldehid komponensek a szintézisút során meglepetések nélkül, jó termeléssel vezettek a címben jelölt célmolekulákhoz. Szerzők további kísérleteket végeztek az ötödik gyűrű kialakítására, mely során több, más szintézisekben is használható intramolekuláris alkilezési megoldásra jutottak.

Dr. Görög Sándor